

Ключови думи:

географски означения,
географски указания,
занаятчийски и промишлени
продукти, експертиза,
опозиция, регистрация,
прекръстване на
регистрациите, културно
наследство

Keywords:

*Geographical Indications,
Geographical Indications for
Craft and Industrial Products,
Examination, Opposition,
Registration, Termination
of Registrations,
Cultural Heritage*

**Prof. Veselina Maneva,
Ph. D.**

*Member of the Law
Department of New
Bulgarian University*

*e-mail:
veselinamaneva@mail.bg*

*Professor of intellectual
property law, copyright law
and trade marks law*

*Areas of specialization:
intellectual property law,
copyright law and
trade marks law*

*Author of monographs and
articles in professional
periodicals in Bulgaria
and abroad*

Veselina Maneva

**Geographical Indications for Craft
and Industrial Products:
New Legal and Cultural
Framework in the Context of
the Amendments to the Trademarks
and Geographical Indications Act**

The article raises a number of questions regarding the nature and procedures for registering geographical indications: appellations of origin, geographical indications, traditional names and, in particular, foods of traditional specific character. A comparison is made between geographical indications and the other objects that form the group of distinctive signs: company names, domain names and marks, with emphasis on collective and certification marks, as well as on the so-called „geographical marks”. The recent amendments to the Trademarks and Geographical Indications Act, dictated by the action of Regulation (EU) 2023/2411 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 on the protection of geographical indications for craft and industrial products, in force from 1 December 2025 for the Member States, have been analyzed. The aim is to create a new legal order that would establish uniform protection for geographical indications for craft and industrial products throughout the European Union. The powers of the national patent office and the European Union Intellectual Property Office in registration procedures are indicated. The importance of geographical indications for the development and preservation of national cultural heritage and traditions is emphasized.

<https://doi.org/10.33919/yldnbu.24.13.2>

Веселина Манева

**Географските указания за занаятчийски
и промишлени продукти –
новите правни и културни рамки
в контекста на промените
в Закона за марките и географските означения**

Статията¹ поставя редица въпроси, относно същността и процедурите по регистрация на географските означения: наименования за произход, географски указания, традиционни наименования и в частност храни с традиционно специфичен характер. Направена е съпоставка между географските означения и останалите обекти, които формират групата на отличителните знаци: фирмени наименования, домейн имена и марки, като се акцентира върху колективните и сертификатни марки, както и върху т. нар. „географски марки“. Анализирани са последните изменения на Закона за марките и географските означения, продиктувани от действието на Регламент (ЕС) 2023/2411 на Европейския парламент и на Съвета от 18 октомври 2023 година относно защитата на географските указания за занаятчийски и промишлени продукти, в сила от 1 декември 2025 г. за държавите членки. Целта е създаване на нов правов ред, който да установи единна закрила за географските указания за занаятчийски и промишлени продукти на територията на Европейския съюз. Посочени са правомощията на националното патентно ведомство и на Службата на Европейския съюз за интелектуална собственост в процедурите по регистрация. Подчертано е значението на географските означения за развитието и съхранението на националното културно наследство и традиции.

¹ Настоящата статия разглежда промените в Закона за марките и географските означения, имплементирани в националното ни законодателство във връзка с прилагането на Регламент (ЕС) 2023/2411 на Европейския парламент и на Съвета от 18 октомври 2023 година относно защитата на географските указания за занаятчийски и промишлени продукти и за изменение на регламенти (ЕС) 2017/1001 и (ЕС) 2019/1753. Законопроектът е внесен от МС на 17 октомври 2025 г., вх. № 51-502-01-53 и предвижда включване на нова глава трета „а“, чието действие следваше да започне от 1 декември 2025 г., когато започва и прилагането на Регламента. На 20 февруари 2026 г. Законът е приет от Народното събрание, Обн. ДВ, бр. 24 от 5 март 2026 г.

Богатството и разнообразието на занаятчийските и промишлени продукти са едни от белезите на културната идентичност в съвременната епоха на глобализация. Начинът на производство, както и качеството и различните особености на произвежданите стоки в много случаи са обусловени от редица фактори – климатични условия, исторически традиции и придобит човешки опит, свързани с определено място, регион или държава. Тези означения, които служат да индивидуализират определена стока, основана на географски признак, формират самостоятелен обект на индустриалната собственост – географските означения. Още от древността те са символ на качество, като например различни рецепти, сливи от Дамаск, мед от Атика, карарски мрамор и др. В своето произведение² Петроний споменава редица наименования като вино от Фалерн, петли от о. Делос, блюдо от Коринтски бронз, железни ножове от Норик (област, намираща се приблизително на територията на днешна Австрия). Първата държава, която установява национална закрила на географските означения със закон от 1919 г., е Франция, а първият продукт – обект на тази закрила, е виното³.

I. Правна същност на отличителните знаци

Отличителните знаци съставляват една самостоятелна група обекти, които се разглеждат като част от индустриалната собственост и се ползват със самостоятелна правна закрила. Това са: марките, фирмените наименования, домейн имената и географските означения (ГО). Всеки от тези знаци се ползва със самостоятелна правна закрила, но може да възникне колизия между тях тогава, когато един и същ знак се използва в различна функция и е подчинен на различен правен режим. При приемането на Парижката конвенция за закрила на индустриалната собственост през 1883 г. (Парижката конвенция) географските означения отсъстват от обхвата на предоставената закрила. Те са включени в конвенцията в разпоредбата на член 10 – указания за произход, едва с ревизията ѝ от Лисабон от 1958 г., когато е приет и Лисабонският договор за закрила на наименованията за произход и тяхната международна регистрация⁴. Това, което обединява

² Петроний. Сатирикон. С.: Народна култура, 1981, 27–31, 48–49.

³ Rochard, D. La protection internationale des indications géographiques. Premier prix de thèse décernée par le Conseil régional Poitou-Charentes, 2002, p. 11.

⁴ Лисабонски договор за закрила на наименованията за произход и тяхната международна регистрация, приет в Лисабон на 31.10.1958 г., ратифициран с Указ № 523 от 1975 г. в стокхолмската му редакция от 1967 г. (ДВ, бр. 24 от 25.3.1975 г.), в сила за България от 12.8.1975 г. Страни учредителки са Израел, Испания, Италия, Куба, Португалия, Унгария, Франция и Чехословакия. Страните членки образуват Лисабонски съюз.

тези обекти, е специфичната им отличителна функция, като в същото време те служат за индивидуализация на стоките и услугите, както и на различните производители, които ги създават. За възникване на правната закрила законодателят не поставя изискване за творчество, поради което и Патентното ведомство не следи служебно за посочване на техния автор, така както при изобретенията, полезните модели и промишления дизайн. Те се свързват с производството на определени продукти и поради тази причина тяхната закрила е неограничена във времето, а е обоснована само от факта на присъствието на тези продукти на пазара. В частност обаче, само по себе си ГО не е интелектуално създание, но плодовете, които са продукт от труда на хората, добивани от земята, или създавани от техните ръце, се разглеждат като резултат от интелектуална, творческа дейност⁵. Те се използват за означаване на селскостопански продукти, храни, вина и спиртни напитки, природни ресурси, занаятчийски и промишлени продукти. ГО са една особена категория отличителни знаци, които позволяват да се определи не само географския произход на продуктите, но и да ги отграничи от останалите продукти на пазара.

На следващо място, като обект на закрила на индустриалната собственост в член 8 от Парижката конвенция е посочено и **търговското име**. В националното ни законодателство обаче в чл. 7 от Търговския закон е въведен терминът „фирма“ като наименование, под което търговецът (физическо или юридическо лице) упражнява занаятието си и се подписва. Фирмата се вписва в търговския регистър, но може да бъде регистрирана и като марка в Патентното ведомство. За разлика от ГО, фирмените наименования се използват, за да отличават различните предприятия като участници в стопанските отношения (производствени и търговски), докато вторите указват географския произход на техните продукти.

При съпоставка между ГО и **домейн имената** могат да бъдат изведени съществени отлики между двата обекта. Домейн имената са уникални имена, с които се означават ресурси или се предоставят услуги в онлайн пространството в световната информационна система – интернет. Следват установена процедура за регистрация и са обект на собственост. Въпреки че домейн имената също са отличителни знаци, те не се свързват с определен географски район, нито служат за индивидуализиране на продукти, произхождащи от определено географско място. Като означение домейн имената са по-близки в своята същност до фирмените имена, с които също могат да бъдат идентични. В международния търговски обмен домейн

⁵ Rochard, D. Op. cit., p. 12.

имената се обвързват по-скоро с посредническата дейност на своите титуляри, отколкото с непосредствения производител, както е при ГО.

Най-близки в своята същност ГО са до **марките**. С тях те имат и редица общи белези. И двата обекта се отнасят към външния вид на стоките/продуктите. За разлика от търговските марки, които живеят и умират със своя притежател, ГО са част от националното културно наследство и затова са под контрола на държавата, част от нейната национална културна политика⁶. Съгласно § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила и развитие на културата, „култура е дейността по създаването, проучването, разпространението и опазването на културните ценности, както и резултатите от тази дейност“. Част от тази дейност са т. нар. творчески индустрии, които обхващат и културното ни наследство – материално и нематериално културно наследство, включително фолклор и народни художествени занаяти, и свързаните с тях традиционни знания. Безспорно, географските указания за занаятчийските и промишлени продукти като част от ГО се включват както в материалното културно наследство, така и в народните художествени занаяти и свързаните с тях традиционни знания. ГО съществуват в правния мир, докато съответният продукт се произвежда, дори и само от един производител. И затова тяхното запазване е част от държавната политика на всяка страна, насочена към съхранение на националната памет. Поради близостта между двата обекта ГО биват разглеждани от някои автори като специална категория марки, основани на географски признак⁷. Обосновано е да се отбележат и приликите и отликите с една различна категория марки, каквито са колективните и сертификатните марки. **Колективната марка** е притежание на сдружение на производители, търговци, на лица, извършващи услуги, както и на юридически лица – субекти на публичното право (например общини), и е способна да отличава стоките или услугите на членовете на сдружението от тези на други лица. При регистрация на такава марка задължително се представят правила за нейното използване, условията за членство в сдружението и основанията, поради които може да се забрани използването ѝ от член на това сдружение. Подобно на ГО тези марки също пораждаат колективни права, не могат да се прехвърлят и лицензират, но могат и да не се свързват с определен географски произход. **Сертификатната марка** удостоверява материала, метода на производство

⁶ Пак там.

⁷ Драганов, Ж. Обекти на интелектуалната собственост. С.: Сиби, 2016, с. 230. Цит. по Караянев, П. Правна закрила на наименованията за произход. Изобретателство, стандартизация и качество, 5/1976, 10–13.

на стоките, качеството или други техни характеристики, или начина на предоставяне на услугите. В чл. 40, ал. 1 на българския Закон за марките и географските означения (ЗМГО)⁸ изрично се посочва, че с тези марки не може да се указва географския произход на стоките, тъй като е предвидена самостоятелна закрила на географските означения. И при регистрацията на тази марка задължително се прилагат правила за нейното използване, за качеството на материала, за начина на изработване или предоставяне на услугите, както и мерките за контрол и санкциите, които налага нейният притежател. Той самият не може да използва сертификатната марка, а дава разрешение, упражнява контрол и налага санкции при неправилното ѝ използване. Докато колективните марки се регистрират с цел само членовете на юридическото лице да ги използват в своята дейност, то сертификатните марки могат да се ползват от всяко лице, което изпълнява изискванията, посочени в правилата за използването им.

Колективните и сертификатни марки могат да се използват като алтернатива за закрила на географските означения в държави, в които отсъства специална законова уредба. Така, съгласно марковото законодателство на САЩ, географските означения се закрилят посредством системата на търговските марки, по-специално като сертификатни марки⁹. Според Закона Lanham от 1988 г., в §1052 се предвижда, че регистрацията ще бъде предоставена само за тези „търговски марки, чрез които стоките на заявителя могат да бъдат разграничени от тези на другите“. При регистрацията решаващ е тестът дали съществува „вероятност от объркване“ за потребителите. Сертификатната марка гарантира, че продуктът удовлетворява определени стандарти за качество. И по-конкретно, произход от определен район за даден продукт, който е и негова качествена характеристика. За разлика от търговските марки, сертификатните марки могат да бъдат описателни, по отношение на географски район. Също, според законодателството Common Law, стоките означени с марка с географско наименование означава, че произлиза от регион, чието наименование е в марката. Така например „cognac“ е регионална сертификатна марка¹⁰.

Съществува и една съществена отлика между марката и ГО. Докато с регистрацията си марката поражда изключително право за своя титуляр,

⁸ Закон за марките и географските означения, обн., ДВ, бр. 98 от 13.12.2019 г., „последни изменения ДВ, бр. 24 от 5 март 2026 г.

⁹ Borroni, A. Comparative Gastronomy: Legal and Cultural Framework. Publications of the Swiss Institute of Comparative Law. Lausanne: Schulthess, 2007, p. 64; Staten, T. Geographical indications protection under the TRIPS agreement: uniformity not extension. Journal of Patents & Trademark Office Society, Vol. 7, 2005, p. 221.

¹⁰ Borroni, A. Op. cit., p. 66.

то ГО установяват една отворена „колективна“ система. С регистрацията си те пораждат права за всички производители на определен продукт, произхождащ от даден географски район или местност, ако са изпълнили законовите изисквания за неговото производство¹¹.

Марковото законодателство регламентира и една специфична категория марки – **географските марки**. Използването на географски имена, чрез които се търси закрила като марка поставя известни проблеми, тъй като последната препраща към териториално означение¹². От една страна, географските означения не могат да се монополизират и са обществено достояние за всеки производител, чиито продукти отговарят на изискванията на закона. От друга, законът допуска регистрация на такива марки, които се състоят или включват географско означение. Това са случаите на т.нар. фантазийни марки, чието използване не би могло да измами потребителя и да го въведе в заблуждение относно произхода на стоката. Обикновено това означение е добре познато и разпознаваемо (имена на реки, езера, планини, пустини), и то придава символично и фантазийно значение на марката, като например „еверест“ или „сахара“ за бисквити. Преценява се дали е налице връзка между стоката и нейния произход, а не нейните обективни характеристики. И докато колективните и сертифицирани марки могат да се използват от неограничен кръг лица, които удовлетворяват законовите изисквания и съблюдават съответните правила за използването им, то регистрацията на географска марка поражда монопол само за нейния притежател.

II. Обща характеристика на географските означения

Закрилата на географските означения в националното ни законодателство е въведена с приетия през 1968 г. Закон за търговските марки и промишлените образци. Едва със Закона за марките и географските означения от 1999 г., отменен с настоящия Закон от 2019 г. се регламентират ГО в своята пълнота и в съответствие с международните договори и законодателството на Европейския съюз. Законът отличава три категории продукти: природни (естествени) продукти, хранителни продукти и индустриални продукти, като предвижда специфични критерии за отграничаване на мястото на произход на всяка от тези категории. За първите обекти – **природни продукти**, които се добиват направо от природата,

¹¹ Tissot, N., D. Kraus, V. Salvadé. Propriété intellectuelle. Marques, brevets, droit d'auteur. Stämpfli Editions SA, Berne, 2019, p. 198.

¹² Binclin, N. Droit de la propriété intellectuelle. Paris, LGDJ, Lextenso, 2022, p. 525.

като минерали (камъни, мрамор, кристали, сол, пясък, чакъл, минерални води и др.) – това е мястото на получаване (придобиване/производство/извличане) на продукта. При тях отсъства следващ процес на преработка, което ги отличава от хранителните и индустриални продукти. Обаче, по отношение на такъв продукт, той няма да се счита за естествен природен продукт, ако в резултат на производствения процес придобие нови основни свойства. Например добив на медна руда, но в резултат на преработката се произвеждат различни метали: мед, злато, желязо и т.н. Към тези продукти се отнасят и тези, които могат да се използват, без да се подлагат на трансформация, например дървесина¹³.

За **хранителните продукти** е определящ, както произходът на суровините, така и мястото на преработка, което допринася за техните съществени характеристики. Тук трябва да се имат предвид случаите, при които определени природни продукти, като растения (плодове, зеленчуци) и животни, се трансформират в хранителни продукти чрез допълнителна обработка (например опушване, осоляване). Определящо обаче е мястото на произход на хранителния продукт – например Доспатска пъстърва, Странджански манов мед. При тях безспорно е присъствието на човешкия фактор.

За всички останали, и по-специално **промишлените и занаятчийски продукти**, определящо е мястото на производство. То е обвързано с дейността, която им придава определено качество, репутация или други характеристики, или поне съществен етап от производството на този продукт се осъществява на посоченото географско място.

От изложеното, следва да се посочат отделните обекти, които формират понятието „географско означение“. Това са наименованията за произход, географските указания и традиционните наименования. Те представляват наименованието на страна, район или определена местност в тази страна, определят се като топоними¹⁴ и обхващат всички географски обекти. Съгласно чл. 85, ал. 2 ЗМГО „наименованието за произход“ (НПр) е наименованието на страна, район или определена местност в тази страна, служещо за означаване на стока, която произхожда оттам и чието качество или свойства се дължат предимно или изключително на географската среда, включваща природни и човешки фактори“. При него определяща е връзката

¹³ Tissot, N., D. Kraus, V. Salvadé. Op. cit., p. 204.

¹⁴ Топоним (от гръцки „topos“ – място и „onoma“ – име) е наука, дял от ономастиката, който проучва значението, произхода и разпространението на географските названия, например „Тракийски“ или „Добруджански“ – като териториална област. Могат да бъдат наименования на градове, населени места, реки, планини, езера и др. Вж. Буров, С., П. Пехливанова. Малък речник на чуждите думи в българския език. Слово: В. Търново, 1999, с. 501.

между географската среда и качествата или свойствата на продукта, които той дължи предимно или изключително на тази среда.

Географското указание (ГУ), съгласно чл. 85, ал. 3 ЗМГО също е „наименованието на страна, район или определена местност в тази страна, служещо за означаване на стока, която произхожда оттам и притежава качество, известност или друга характеристика, които могат да се отдадат на този географски произход“. Докато при първото означение се акцентира върху географската среда, то при вторите определящ е произхода на стоката. Имайки предвид географската среда, определящ при НПр е фактът, че всички етапи на производство се извършват в посочения географски район и доминиращо е присъствието на човешкия фактор. При ГУ се преценяват качествата, репутацията или други характеристики на продукта, при чието производство поне един от етапите или подготовката за това се извършва в определения географски район (например „Горнооряховски суджук“, „българско розово масло“).

И за НПр и за ГУ основна характеристика е връзката между стоката и съответната географска среда. Законодателят използва понятието „стока“, което включва конкретни селскостопански и хранителни продукти, както и промишлени и занаятчийски продукти, които могат да бъдат обект на търговски сделки, и чиито качества или свойства са тяхна постоянна и неизменна характеристика¹⁵. Географската среда може да обхваща редица климатични фактори: води, почва, температурни аномалии, които определят някои продукти като тероарни (например кафе, някои житни култури и др.).

Третият обект от групата на ГО това са **традиционните наименования**, които са посочени в разпоредбата на чл. 85, ал. 4 ЗМГО, но за тях отсъства легална дефиниция. Законодателят само препраща към изискванията, относими към наименованията за произход и за географските указания, т. е. че съответният продукт притежава качества, свойства и други характеристики, които се дължат на техния географски произход. Те се обвързват с означенията за земеделски/селскостопански продукти и храни, както и с някои означения на спиртни напитки. Към тези наименования се отнасят и **храните с традиционно специфичен характер**. Те са резултат от начина на производство, преработка или състав, и съответстват на традиционната практика за този продукт или храна; произведени са от

¹⁵ Драганов, Ж. Пак там., цит. по Коджабашев, М. Наименования за произход. Изобретателство, стандартизация и качество, 6/1970, 4–6, също и Караянев, П. Търговски марки и наименования за произход. С.: „Информа-Интеллект“ ЕООД, 1984, с. 101.

суровини или съставки, които традиционно се използват за него/нея. За да бъде регистрирано такова наименование, то трябва да е било използвано традиционно за този продукт. Съгласно член 4, т. 5 от Регламент (ЕС) 2023/2411¹⁶ (по-нататък Регламента), понятието „традиционен“ за продукт с произход от даден географски район, „означава доказана употреба на името от производители в дадена общност за период, който позволява предаване между поколенията“. Този период е най-малко 30 години и посочената употреба може да включва изменения, необходими в резултат на промяната на хигиенните практики, на практиките за безопасност и други съответни практики. При храните с традиционно специфичен характер няма връзка с географската област и наименованието може да се използва от всеки производител, чийто продукт отговаря на съответната спецификация (например „Пастърма говежда“, „Филе Елена“, „Кайсерован врат Тракия“, „Роле Трапезица“, „Луканка Панагюрска“).

В съответствие с Регламент 1151/2012 (член 13 относно схемите за качество на селскостопанските продукти и храни), Регламент 1308/2013 (член 103 за установяване на обща организация на пазарите за селскостопански продукти) и Регламент 2019/787 (член 21, параграф 2 за определението, описанието, представянето и етикетирането на спиртни напитки), ГО за тези продукти не се регистрират по национален ред, а в Европейската комисия, публикуват се в Официалния вестник на ЕС и получават защита на територията на всички държави членки. Тази процедура е израз на общата селскостопанска политика на ЕС, целяща защитата на колективния интерес и е гаранция за качество на посочените продукти.

Всяко регистрирано ГО има за обект конкретен продукт, чията закрила не се разпростира по отношение на сходните на него стоки.

Същевременно чл. 87 ЗМГО посочва кои географски наименования не могат да се регистрират като географски означения. Това е наименование, което се е превърнало на територията на България в родово наименование на стока от определен вид, без да се свързва с мястото на нейното производство, например български, родопско. Тук трябва да се посочат и омонимните наименования, които се изписват или произнасят по един и същи начин, но се отнасят за различни географски райони. Във връзка с това не се регистрира наименование, което е изцяло или частично омонимно на вече регистрирано или заявено ГУ, тъй като то може да въведе

¹⁶ Регламент (ЕС) 2023/2411 на Европейския парламент и на Съвета от 18 октомври 2023 година относно защитата на географските указания за занаятчийски и промишлени продукти и за изменение на регламенти (ЕС) 2017/1001 и (ЕС) 2019/1753, ОВ L, 2023/2411, 27.10.2023 г., ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2411/oj>

в заблуждение потребителите по отношение на истинската идентичност или географски произход на продукта. Още, това са и наименования, които са идентични на по-рано защитен сорт растения или порода животни, когато съществува вероятност за въвеждане в заблуждение на потребителите относно истинския произход на стоката. На следващо място, не се регистрира наименование, което е идентично на по-рано регистрирано географско означение или марка, за идентични стоки. На последно място, една особена хипотеза: не се регистрира наименование, което е идентично или сходно на по-рано регистрирани географско означение или марка за идентични или сходни стоки, когато съществува вероятност потребителите да се въведат в заблуждение.

От друга страна, ЗМГО съдържа разпоредби, които указват случаите, при които ГО могат да се противопоставят на регистрацията на марка, както и в процедурата по нейното заличаване. Съгласно чл. 52, ал. 1, т. 5 опозиция може да бъде подадена на основание по-ранно регистрирано географско означение. А съгласно чл. 36, ал. 3, т. 2, б. „г“ съществуващото по-ранно право на индустриална собственост, каквото може да бъде ГО, е основание за заличаване на марката.

III. Географските указания за занаятчийските и промишлени продукти (ГУЗПП) през призмата на последните законодателните промени

Измененията в ЗМГО, продиктувани от действието на Регламент (ЕС) 2023/2411 на територията на страната, поставят сериозни предизвикателства не само пред правоприлагащите институции, но и пред българската правна доктрина. Подходът на законодателя да имплементира разпоредбите на законодателния акт на ЕС въвежда редица съществени промени в действащата национална правна рамка. Във връзка с това следва да се отбележи, че нормите на интелектуалната собственост са една динамична, отворена правна система, спрямо които силно влияние указват еволюцията на обществените отношения, развитието на техниката, на икономическата среда и на пазарите. Чрез настоящите промени се цели да се усъвършенства действащата правна уредба относно географските означения, като се въведе нова административна процедура, която да гарантира по-пълна защита на тези обекти и същевременно чрез нея да се постигне унификация в рамките на ЕС.

Както беше отбелязано по-горе, относно правната закрила на ГО за селскостопански продукти и храни, за храни с традиционно специфичен

характер, както и за вина, ароматизирани вина и спиртни напитки вече функционира специална система за регистрация в Европейската комисия. Чрез Регламент (ЕС) 2023/2411 се цели да се установи такава хармонизирана и единна правна закрила и по отношение на географските указания за занаятчийските и промишлени продукти. Тази система би имала положително икономическо въздействие върху микропредприятията, малките и средни предприятия, както и по отношение на социалната политика за развитие на регионите чрез повишаване на заетостта на населението и подпомагане на туризма. Тази система би съдействала на процесите по съхранение и обогатяване на националните традиции и културното ни наследство. Към тази група се отнасят и традиционните знания и умения, които могат да се определят и като „традиционно ноу-хау“, които се свързват с метода на производство и обработката на материали, предавани от поколение на поколение през вековете.

Съгласно определенията, изведени в член 4 от Регламента, **занаятчийските продукти** са произведени изцяло на ръка или с помощта на ръчни или цифрови инструменти, или с механични средства, като ръчният труд е важен компонент от крайния продукт, като например за текстил и бродерия – Калоферска дантела, гайтани, носии; за метал и дърворезба – Габровски ножове, орнаменти, мебели; за златарство и бижутерия; за кожарство; за керамика и порцелан – Троянска, Бусинска керамика; за стъкло и др.

Промислените продукти са тези, които се произвеждат по стандартизиран начин (например сувенири от дърво, изработени с длето), включително серийно производство и с помощта на машини (например с лазерни инструменти). Пример за такива продукти са естествени камъни – мрамор, гранит, гнайс, варовик, каолин, кварцов пясък, перлит и др.

И за двата обекта се поставя изискването качеството, репутацията или друга характеристика на дадения продукт да се дължи на неговия географски произход. Същевременно, приложимо е изискването, посочено по-горе, че значителна част от стойността на този продукт, трябва да бъде формирана в рамките на този географски район. Реализирането на тези изисквания гарантират силната връзка между продукта и географската среда и се ползват с предвидената защита.

В ЗМГО се създава нова глава трета „а“ – „Географски указания за занаятчийски и промишлени продукти с действие с действие на територията на ЕС“. Определят се правомощията на компетентния национален държавен орган – Патентното ведомство, което ще администрира проце-

дурите на националния етап по регистрация на географските указания и ще се подпомага от постоянна междуетатствена комисия, включваща представители на държавни органи и публични организации. Производството ще се осъществява на два етапа: национален, и втори етап, на равнище ЕС, който се провежда в Службата на ЕС за интелектуална собственост (СЕИС) в Аликанте, Испания. Въведени са разпоредби относно регистъра на ГУ, процедурите по изменение на спецификацията и заличаването, както и дейностите по контрол и правоприлагане.

Първият, национален етап в процедурата по регистрация на ГУЗ-ПП се открива с подаване на заявка в Патентното ведомство. Правото на заявяване принадлежи на група производители. Това може да бъде всяка асоциация, независимо от правната ѝ форма, която обединява всички производители на един и същ продукт, които се вписват като първи ползвател. Към тази група може да се присъедини всеки производител както в последващ етап от процедурата, така и след регистрацията на ГУ. Заявката може да бъде подадена и само от един производител. Правото да използва дадено ГУ не изисква задължително членство на отделния производител. Важно е той да произвежда продукта в съответствие с утвърдената спецификация. Заявителят може да бъде както местен, така и регионален производител. Заявката трябва да се отнася само за един продукт. Това може да бъде например носия от някоя от седемте фолклорни области на България, конкретно женска шопска носия, която включва риза с характерни бродирани шевици, т. е. носия и бродерия. Обаче не може в една заявка да са включени различни носии, например Северняшка и Родопска.

Заявителите от една група държави членки, които са получили дерогация от Европейската комисия, ще могат да подават своите заявки директно в СЕИС. Това са Дания, Литва, Люксембург, Малта, Нидерландия, Финландия и Швеция.

Заявката съдържа продуктова спецификация, единен документ и придружаваща документация.

1. Продуктовата спецификация е най-същественият документ, тъй като тя съдържа доказателства за връзката между продукта и съответното географско място, което обуславя неговите качества, репутация или други характеристики. Тя се изготвя от съответната група производители, като впоследствие само тя може да я променя, дори и след регистрацията на продукта, например при нейното усъвършенстване – въвежда се ново условие за производство, като използване на нов цифров инструмент. Спецификацията посочва етапите на производствения процес, които придават

определено качество на продукта, като поне един от тях се извършва в съответния географски район. Човешките или природни фактори, или комбинацията от тях определят дали даден етап на производство е от значение за включването му в спецификацията. Ето защо продуктите, които се произвеждат извън определения географски район и се транспортират там само за да бъдат опаковани или за производствен етап, който може да бъде извършен другаде, без това да води до значителна разлика в даденото качество, не следва да се ползват от защита. В спецификацията трябва да се посочат и методите на производство, и ако е приложимо, използваните традиционни методи и специфични практики, както и специфични правила за етикетиране и опаковане на продукта, ако има такива.

2. Единният документ се изготвя по стандартен формуляр, в който се посочват името на ГУ, вида и описание на продукта, географския район и връзката между качествата на продукта и географската среда. Документът съдържа резюме на информацията, предоставена в продуктовата спецификация.

3. Придружаващата документация предоставя допълнителна информация, като данни за заявителя, за контролния орган, който проверява дали продуктът съответства на спецификацията, както и всякаква друга информация, която заявителят счита за относима към заявката. Това може да бъде карта на географския район, която се изготвя от съответната община, като се посочват физическите му граници: река, поле, планина и т. н. В този ред е недопустимо отделният производител да определя географския район въз основа на собствената си земя или работилница. Географският район следва винаги да се отнася до определена част от територия, а не до границите на притежаваната частна собственост. Също могат да бъдат представени доказателства за спецификата на района – традиции в производството на продукта, които обуславят неговите качества. И на последно място, доказателства за връзката между качеството, репутацията или други характеристики на продукта, и географската среда – климатичните условия, почва. Могат да бъдат представени рекламни материали във връзка с репутацията на продукта.

По всяка подадена заявка се извършва **експертиза** в националното ведомство дали са спазени формалните изисквания относно оформянето и подаването на заявката, дали тя съдържа всички изискуеми документи и платени такси. Тази дейност се осъществява от постоянна междуведомствена комисия, назначена със заповед на председателя на Патентното ведомство, която е орган със съвещателна компетентност. Комисията подготвя становищата по различните етапи от националната процедура и ги

представя на председателя, който взема съответното окончателно решение. При положителна оценка от комисията се извършва публикация за заявката в Официалния бюлетин и на интернет страницата на ведомството. От този момент всяко лице с постоянен адрес или седалище на територията на страната, което има правен интерес, може в тримесечен срок да подаде **опозиция** срещу заявката в Патентното ведомство. Опозицията трябва да е обоснована, придружена от съответните доказателства и материали, и от документ за платена такса. Преценява се формалната редовност, основателността и допустимостта на опозицията, като на страните се предоставя срок за постигане на споразумение. За лицата, подали опозиция срещу заявката, е предвидена възможността за подаване на искане за предоставяне на преходен период до 10 години за привеждане в съответствие със спецификацията на продукта, считано от подаването на заявката в СЕСИС. Изискването е тези лица да са предлагали законно продукта на пазара и да са използвали наименованието непрекъснато през последните най-малко 5 години преди подаването на заявката в Патентното ведомство. Решението на комисията в процедурата по опозиция може да бъде положително за изпращане на заявката в СЕСИС или за отказ. Решението за изпращане на заявката на равнище ЕС, заедно със спецификацията се публикуват в Официалния бюлетин. Като индивидуален административен акт, решението за отказ за изпращане на заявката може да се обжалва от всички заинтересовани лица пред Административен съд София-град в едномесечен срок от публикуването му в Официалния бюлетин. В случаите, при които вече е открита процедура пред СЕСИС, Националното ведомство се задължава своевременно да уведоми Службата за всички национални административни или съдебни производства за оспорване на валидността на заявката и да поиска спиране на процедурата до постановяване на окончателното решение от компетентния национален орган.

Следващият етап от процедурата е изпращане на заявката в СЕСИС за регистрация на равнище ЕС – отдел Географски указания. До вземане на решението за регистрация заявителят може да оттегли своята заявка. От датата на подаване на заявката от държава членка до Службата, тя може, съгласно член 18 от Регламента, да предостави **временна национална защита** на географското указание, която е в сила от този момент до окончателното решение по нея, при условие че не се засягат вътрешния пазар или търговската политика на ЕС. Тази защита има действие само на територията на България. В Службата също се извършва проверка на заявката, след което тя се публикува и се предоставя срок за подаване

на опозиция, като се преценява искането не само на равнище държава членка, но и спрямо трета държава.

Решението на Службата за отказ на регистрацията може да се обжалва по административен ред пред апелативните състави на Службата, чиито решения, от своя страна, подлежат на обжалване в двумесечен срок пред Общия съд на ЕС. Основанията, съгласно член 33, т. 6 от Регламента са: нарушение на съществено процесуално изискване, нарушение на Договора за функционирането на ЕС, нарушение на Регламента или на всяка правна норма, свързана с неговото прилагане, или със злоупотреба с власт. Право да обжалва решението на Службата има всяка страна в производството пред апелативните състави, която е засегната по неблагоприятен начин от тяхното решение, както и всяка държава членка. Общият съд може да отмени или да измени оспорваното решение.

Тогава, когато са изпълнени условията в Регламента, Службата публикува в регистъра единния документ на всички официални езици на ЕС и препратка към спецификацията на продукта. Регистрацията не е ограничена във времето и не се подновява. ГУ се ползва със закрила на територията на целия ЕС, докато продуктът присъства на пазара и неговите качества, репутация или други характеристики са неизменни.

Подобно на регистрацията на ГУ и производството по заличаване е разделено на два етапа – национален етап и етап на равнище ЕС, като процедурите са аналогични.

Промените в ЗМГО в съответствие с Регламента предвиждат и действия по защита, контрол и правоприлагане. Контролът се осъществява на национално равнище, като санкциите се налагат от компетентните органи. Патентното ведомство може да извършва проверки въз основа на подадени сигнали и анализ на риска. Освен това, производителите на съответния продукт могат да поискат от ведомството издаването или подновяването на сертификат за разрешение за използване на защитеното ГУ на територията на ЕС. Друг механизъм за контрол е мониторингът на използването на пазара на ГУЗПП, чрез който се предотвратяват измамни и заблуждаващи практики, както и злоупотреби с произтичащите от регистрацията права. Предвидена е и гражданскоправна защита чрез предявяване на иск за нарушение и дори, когато е извършено в онлайн среда. Включени са и административнонаказателни разпоредби, които предвиждат налагане на имуществена санкция и глоба. Контрол може да се упражнява и от граничните органи в рамките на тяхната компетентност.

По отношение на осъществявания контрол, в съответствие с член 51 от Регламента и разпоредбите на ЗИД на ЗМГО, е въведена **личната декларация** за спазване на изискванията за съответствие на продукта,

означен с ГУЗПП и спецификацията за производство. Тя се подава от всеки производител до Патентното ведомство. Към декларацията се прилага и договор с орган за сертифициране на продукта или с физическо лице с разрешение за извършване на делегирани контролни задачи. Такъв сертифициращ орган може да бъде Националната занаятчийска камара, както и Националната гилдия на филиграните. Личната декларация се подава преди пускането на продукта на пазара и веднъж на всеки 3 години след това. По този начин се удостоверява продължаващото съответствие между продукта и съответната спецификация. Такава декларация се подава и при изменение на спецификацията, което засяга продукта.

С Регламента се установява нов правов ред, който цели да унифицира законодателството в областта на правната закрила на ГУЗПП и да осигури единна закрила на територията на ЕС. В член 70 от Преходните и заключителни разпоредби на Регламента е посочено, че от 2 декември 2026 г. националната специфична защита на ГУЗПП **се прекратява**, ако за тях не са подадени искания за регистрация по реда на Регламента до Европейската комисия и СЕСИС. Същевременно производствата по заявки за регистрация и вписване на ползватели на такива указания, по които няма влязло в сила решение до тази дата, се прекратяват. По отношение на националните регистрации, за които са подадени искания за регистрация до СЕСИС, се удължава националната закрила до приключване на производството по регистрацията на равнище ЕС с влязло в сила решение. Предвидено е също така, че не се образуват, а образуванията административнонаказателни производства се прекратяват, за извършени до 2 декември 2026 г. нарушения на национални регистрации. В съответствие с член 70, т. 2 от Регламента до 2 декември 2026 г. заинтересованите държави членки уведомяват Комисията и Службата кои от техните защитени по закон наименования, които са с активна регистрация, желаят да регистрират и защитят съгласно Регламент (ЕС) 2023/2411.

В ЗМГО са предвидени промени и по отношение на националната и международна регистрация на марките и другите отличителни знаци, които са свързани с географските означения. В преходните и заключителни разпоредби на закона са уредени съответните изменения в свързаните закони: Закон за патентните и регистрация на полезните модели, Закон за промишления дизайн, Закон за закрила на новите сортове растения и породи животни и в Закона за топологията на интегралните схеми. Промените, приети със ЗМГО, влизат в сила от деня на обнародването му в Държавен вестник.

От изложеното се налага извод, че необходимостта от създаването на нова материалноправна уредба на географските указания за занаятчийските и промишлени продукти е обоснована от изграждането на единна и ефективна система за регистрация на тези обекти. Липсата на хармонизирана система за защита доведе до фрагментация на националните пазари, като увеличи разходите и правната несигурност. Съществуващата нелоялна конкуренция, породена от фалшиви и некачествени промишлени и занаятчийски продукти, и злоупотреби, включително в онлайн среда, както и поради индустриализацията на производството и обезценяването на занаятчийските продукти, предизвикаха упадък на традиционните занаятчийски производства и свързаните с тях професии. Следствие от тези процеси е обезлюдяването на селските райони. Идеята, заложена и в Регламент (ЕС) 2023/2411, е за пререгистрация на означенията за занаятчийски и промишлени продукти, с което да се въведат ясни правила за тяхното качествено производство, сертифициране, етикетирание и реклама. Новият механизъм за защита на ГУЗПП ще позволи по-информиран избор при покупката за потребителите и сигурност на пазара. В допълнение следва да се посочи, че новата система на регистрация ще допринесе и за развитието и съхранението на автентичното културно наследство и за запазване на традиционното българско производство.

Библиография

- Драганов, Ж. Обекти на интелектуалната собственост. С.: Сиби, 2016.
- Караянев, П. Правна закрила на наименованията за произход. Изобретателство, стандартизация и качество, 5/1976.
- Караянев, П. Търговски марки и наименования за произход. С.: „Информа-Интелект“ ЕООД, 1984.
- Коджабашев, М. Наименования за произход. Изобретателство, стандартизация и качество, 6/1970.
- Binctin, N. Droit de la propriété intellectuelle. Paris, LGDJ, Lextenso, 2022.
- Borroni, A. Comparative Gastronomy: Legal and Cultural Framework. Publications of the Swiss Institute of Comparative Law. Lausanne: Schulthess, 2007.
- Rochard, D. La protection internationale des indications géographiques. Premier prix de thèse décernée par le Conseil régional Poitou-Charentes, 2002.
- Staten, T. Geographical indications protection under the TRIPS agreement: uniformity not extension. Journal of Patents & Trademark Office Society, Vol. 7, 2005.
- Tissot, N., D. Kraus, V. Salvadé. Propriété intellectuelle. Marques, brevets, droit d'auteur. Stämpfli Editions SA, Berne, 2019.